

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ! วันนี้วันสำคัญทางศาสนาของเขา เป็นวันไหว้ปีใหม่ วัน
ตรุษจีน วันไหว้ เห็นใหม่ วัฒนธรรมประเพณี โลกมันประสานกันได้ด้วยวัฒนธรรม
ประเพณี

คุณะ เวลาเมืองจีนเขาขนย้ายคน ๑๘๐ ล้านคนเพื่อการเคลื่อนย้ายไปไหว้บรรพ
บุรุษ ๑๘๐ ล้านคนต้องเคลื่อนไหว แล้วคนเมืองจีนนะ ๑,๓๐๐ ล้านคน แล้วจีนโพ้นทะเล
.. ประชากรของโลกมี ๖,๐๐๐ ล้าน ครั้งของโลกนะ นี่ประเพณีวัฒนธรรมของเขา เขา
กตัญญูกตเวทีไปไหว้บรรพบุรุษรากเหง้าของเขา เห็นใหม่

เราเป็นจีนโพ้นทะเล เราก็ทำประเพณีของเรา มันเป็นประเพณีวัฒนธรรมนะ สิ่ง
ที่เป็นประเพณีวัฒนธรรม หล่อหลอมคนให้มีความเห็นเหมือนกัน ให้สังคมมีความร่มเย็น
เป็นสุข ให้เจือจางกัน ให้เผื่อแผ่กัน เห็นใหม่ นี่ประเพณีวัฒนธรรม

เวลาศาสนาเผยแผ่ไป เห็นใหม่ เผยแผ่มาสุวรรณภูมิ เห็นใหม่ถือผี ความถือผีของ
เรา ศาสนาถือผี ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเป็นวินัย วินัยต้องเด็ดขาด
แต่ถ้าเป็นธรรมะนะ ธรรมะเราจะต้องสื่อสารให้เขาเข้าใจได้ จะต้องพูดธรรมะให้ชนพื้น
ถิ่นเขาเข้าใจได้ เพราะความเข้าใจอันนั้นเขาจะไปประพฤติปฏิบัติ ความเข้าใจนั้นมันเข้า
ไปถึงหัวใจนะ ถ้าเข้าไปถึงหัวใจ ใจอันนั้นมันจะพ้นจากทุกข์ได้

แต่ถ้าเป็นวินัยที่บัญญัติไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ถ้าพูดถึงบัญญัติ
แล้วฝันเป็นอภิปาจิตต์ยั้งหมดเลย สิ่งที่เป็นอภิปาจิตต์ยั้ง เห็นใหม่ นี่วินัย แต่ธรรม

ต้องเข้ากับพื้นถิ่น สิ่งที่เป็นพื้นถิ่นเพื่ออะไร เพื่อความเข้าถึงธรรม นี่ประเพณีวัฒนธรรม
สิ่งที่เป็นลัทธิ ถ้าเป็นประเพณีวัฒนธรรมเป็นศาสนาไหม? มันเป็นศาสนาไหม?

ถ้าเป็นศาสนา คูลี โบราณเรนนะ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น กองทัพธรรม กองทัพ
ธรรมนี้ไปเปลี่ยนความเห็น ไปเปลี่ยนความเชื่อถือของเขา ถือผีนะ การถือผีมา ได้'ไ้'ได้
สิ่งใดมาต้องแบ่งครึ่งนึงไปเช่นผี อีกครึ่งหนึ่งเราได้ใช้ประโยชน์เราเท่านั้นเอง การถือ
เพราะอะไร ถือเพราะไม่มีที่พึ่ง เพราะเราไม่มีที่พึ่ง จิตใจมันไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์ ต้องหา
ที่พึ่ง ก็ถือผีถือสาสิ่งต่างๆ เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาจะ

“เราจะมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึกเป็นที่พึ่งเถิด”

เราเป็นพุทธมามกะ เห็นไหม ให้ถึงพระรัตนตรัย เวลาจะบวชเณร ต้องถือไตร
สรณาคมน์ การขาดจากไตรสรณาคมน์ การถือต่างจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถือ
ว่าขาดจากไตรสรณาคมน์ ถ้าถือต่างจากไตรสรณาคมน์ เห็นไหม ขาดจากเณร

สิ่งต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามนะ โลกจะอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข
เพราะประเพณีวัฒนธรรม รากเหง้าของสังคม สังคมมีราก มีที่มา ประเพณีมันสิ่งที่ดีงาม
สิ่งที่ดีงามของโลก แต่สิ่งที่ดีงามของธรรมละ เห็นไหม ความเชื่อถือของสังคมต่างๆ กัน
ไป แล้วแต่ประเพณีวัฒนธรรมของเขานี้หลากหลายกันไป

แต่ความเชื่อ คูลี บวชพระมาแล้ว พระถ้าไม่อยู่ในหลักในเกณฑ์ พระนะ พระเป็น
ผู้นำชะเอง วัดเห็นไหม ถือไตรสรณาคมน์ ถือธรรมวินัย ธรรมวินัยเห็นไหม ไม่ถือมงคล
ต้นข้าว แต่วัดทำไมเป็นศาลเจ้าล่ะ? ไปดูวัดทั่วๆ ไปสิ จะเป็นศาลเจ้าไปแล้วนะ

ศาลเจ้าก็ศาลผีไง! เจ้าก็คือผี ผีก็คือเจ้า วิญญาณก็คือวิญญาณ ความเป็นมนุษย์ก็
เป็นมนุษย์ไง พระเองเป็นชะเอง เห็นไหม แล้วจะบอกจะโทษประชาชนได้อย่างไร? จะ

ไปโทษประชาชนว่าสังคม วัฒนธรรมของเขาเป็นอย่างนั้นนะ แล้วประชาชนเอาอะไร เป็นที่พึ่งล่ะ? เอาอะไรเป็นที่พึ่ง เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่าภรรยานะ เวลาบอกว่า

“ภิกษุทั้งหลาย.. เธออย่ามีสิ่งใดเป็นที่พึ่งเลย เธอจงมีธรรมะเป็นที่พึ่งเถิด”

แล้วมันไม่มีธรรมะเป็นที่พึ่ง จะเอาอะไรเป็นที่พึ่ง? ในเมื่อหัวใจไม่มีหลักมีเกณฑ์ ไม่มีธรรมในหัวใจ เอาอะไรเป็นที่พึ่ง? ไม่มีที่พึ่งมันก็ว่าแห้วใช่ไหม พอสิ่งที่ว่าแห้ว มันก็ ทำกันไปตามสังคม เห็นสังคมเป็นไปไหม?

ประเพณีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดี แต่ประเพณีวัฒนธรรมทำให้เราติดข้อง ไปอยู่กับ โลก เห็นไหมมันเป็นประเพณีของโลก แล้วประเพณีของธรรมล่ะ?

ประเพณีของธรรม คุณติ เราประพฤติปฏิบัติกัน เวลาถือธุดงค์วัตร สิ่งที่ดีนั้นจะเป็น เครื่องขัดเกลาจิตใจนะ เวลาบังคับตนเองเป็นการขัดเกลาจิตใจ เพราะเราไม่พอใจหรือ กิ่งใดเราทำแล้วต้องมีความสุข เราต้องเจริญรุ่งเรือง ไหว้เจ้าแล้วรวย ไหว้เจ้าแล้วรวย.. ไหว้เจ้าแล้วไม่ทำอะไรมันจะรวยไหม?

คนเขาไหว้เจ้าเพราะเขามีความกตัญญู คนมีกตัญญู คนคิดถึงรากเหง้า คนคิดถึง ที่มา จิตใจเขาสูงส่ง เห็นไหม เขาขยันหมั่นเพียรของเขา เขาจะรวยของเขา เขาจะมีฐานะ ของเขา เขาต้องมีความขยันหมั่นเพียร เขาต้องมีเขาวัวปัญญาของเขา ไม่ใช่ไหว้เจ้าแล้ว รวย!

เห็นไหม ถือธรรมะ ตักบาตร เห็นไหม ตักบาตรแล้วได้บุญ แล้วบุญมันอยู่ไหน? บุญมันอยู่ไหน? ตักบาตรทุกวันก็ยังทุกข์อยู่ทุกวัน

บุญมันเป็นบุญโดยอามิส บุญ เห็นไหม เราไม่มีการกระทำเลย คุณติ คนอยู่ในน้ำ นะ ถ้าไม่เคลื่อนไหว ไม่ว่ายน้ำเข้าฝั่ง มันก็จมน้ำตายนะ จิตใจของเราไม่มีบุญกุศลเป็นที่

ฟัง มันทุกข์อยู่แล้ว ถ้าเราทำบุญอยู่ เหมือนกับเรากระเสือกกระสนประคองตัวเราว่าอย่า
เข้าหาฝั่ง

สิ่งที่เข้าหาฝั่ง เห็นไหม ทำบุญกุศล สิ่งที่เป็นกุศลนี้ว่าอย่าเข้าหาฝั่ง แล้วยังทุกข์
ไหมล่ะ ก็ยังทุกข์อยู่อย่างเดิม ขึ้นไปบนบกก็ยังทุกข์อยู่นั่นแหละ เพราะใจมันเป็นทุกข์ มัน
ทุกข์อยู่ที่หัวใจ มันทุกข์อยู่ที่กิเลสมันบีบคั้นใจ โลกกว้างแสนกว้างแต่กิเลสมันบีบคั้นนะ
มันบีบคั้นที่ใจเรา หัวใจมันทุกข์มันทุกข์ที่ใจ ทุกอย่างพอเพียงหมดเลยแต่หัวใจมันไม่พอ
มันก็ทุกข์เห็นไหม

สิ่งที่ทุกข์มันแก้ที่นี้ หน้าทีการงานเป็นหน้าทีการงานนะ ใจเข้าแล้วรวยเพราะ
เขาทำของเขา เขามีสติสัมปชัญญะของเขา เขาทำของเขาเพื่อเศรษฐกิจของเขา เขามี
ปฏิภาณไหวพริบของเขา เพราะอะไร คนมีกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดีนะ นี้
ก็เหมือนกัน เราทำบุญกุศลของเรา เราเสียสละของเราเพราะบุญกุศล บุญกุศลมันทำเพื่อ
ใคร ทำเพื่อเรานะ เราไหว้บรรพบุรุษ เพื่อให้บรรพบุรุษดูแล เพื่อจะให้เราทำประสบ
ความสำเร็จ

เวลาเรตักบาตร เราทำ เราเสียสละของเรา เรามีสติ เรามีสัมปชัญญะ เรามีเจตนา
มันรับเข้าถึงใจนะ เพราะใจเราถ้าไม่มีเจตนา คุณิ เราเคารพครูบาอาจารย์องค์ไหน เราทำ
ด้วยความซื่อใจใหม่ เราทำสักแต่ว่าทำ เห็นไหม สักแต่ว่า เห็นเขาทำก็ทำตามๆ เขาไป
มันไม่กินหัวใจหรอก มันไม่เข้าถึงใจหรอก ถ้ามันเข้าถึงใจ ใจเห็นไหม ตัวเจตนา ตัว
เจตนาเข้ามาที่นี้

พอเข้ามาที่เจตนา เจตนามันมาจากไหน เจตนา เจตสิกนะ มีพลังงาน มีตัวทำ ตัว
พุทธะ มีเจตนาเคลื่อนออกมา เจตสิก สิ่งทีกระทบ เรากระทบสิ่งใดนะมันเจตสิก มัน
ย้อนกลับไปทีใจ เจตนา เจตสิกมันเป็นทางผ่าน แต่ผู้รับรู้ ผู้สะสมคือตัวจิต แล้วถ้าเจตนา
มันเข้าถึงใจเรา “เธอจงมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด” ธรรมคืออะไร?

ธรรมดา ร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ก็ดูความสุขของเรานี่ไง ดูความเข้าใจของเรา ทำไมเมื่อก่อนมันโง่ขนาดนั้น เมื่อก่อนไม่เข้าใจอะไรเลย เมื่อก่อนตระหนี่ถี่เหนียวมาก เมื่อก่อนไม่ยอมทำอะไรเลย พอมันเห็นคุณค่าขึ้นมา เห็นใหม่ เรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม มาดูความเปลี่ยนแปลงกระบวนการของความคิดเราไง

กระบวนการความคิดเรามันเปลี่ยนแปลงเพราะอะไร? เพราะเรามีสติสัมปชัญญะใช้ไหม? เพราะเราเปลี่ยนแปลงใจของเราใช้ไหม? วุฒิภาวะของเราจะพัฒนาขึ้นไหม? วุฒิภาวะของเราพัฒนาขึ้น เราจะพึ่งใคร?

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องปรินิพพานไปนะ เวลาพระอานนท์ เห็นใหม่ เสียใจมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพาน พระอานนท์เป็นพระโสดาบันนะ ไปยืนเกาะกลอนประตูอยู่ ร้องไห้อยู่นะ พระพุทธเจ้าถามภิกษุ

“ภิกษุทั้งหลาย! อานนท์ไปไหน?”

“อานนท์ไปเกาะกลอนประตู ร้องไห้อยู่พระเจ้าค่ะ”

“ไปเรียกอานนท์มา! ไปเรียกอานนท์มา!”

“อานนท์.. เรบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ เธอได้ทำคุณประโยชน์กับเราไว้มหาศาล ผู้ที่อุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่มีใครอุปัฏฐากได้เท่าเธอหรอก เธอได้ทำคุณงามความดี” เห็นใหม่ ทำคุณงามความดีไว้บุญกุศล เห็นใหม่ ทำคุณงามความดีไว้

“เราปรินิพพานไปแล้ว ๓ เดือน เธอจะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ เธอจงอย่าเสียใจไปเลย” นี่พระพุทธเจ้าเห็นอนาคตังสญาณ

แต่! แต่พระอานนท์เป็นพระโสดาบัน เห็นใหม่ ด้วยตัวเรายังพึ่งตัวเองไม่ได้ มันเป็นพระโสดาบัน มันมีธรรมในหัวใจแล้วส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่ละเอียด กิเลสอย่างละเอียดที่มันบีบคั้นในหัวใจอย่างละเอียด อาลัยอาวรณ์ ความบีบคั้นในใจ เราจะสู้มันอย่างไร

“อานนท์! เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับไปเป็นธรรมดา แม้แต่องค์ธาตุก็ต้องปรินิพพานไปในคืนนี้”

องค์ธาตุปรินิพพานไป ไปแต่สรีระขององค์ธาตุใช่ไหม แต่ธรรมวินัยที่เราฝากไว้ ธรรมวินัย เห็นใหม่ ธรรมวินัยที่เราจะศึกษา เราจะประพฤติปฏิบัติกัน ประพฤติปฏิบัติตามใคร ถ้าตามโลกก็เป็นประเพณีวัฒนธรรม ถ้าตามธรรมเราก็ต้องตัดแปลงในหัวใจของเรา เราก็ต้องนั่งอยู่โคนไม้ เราก็ต้องต่อสู้กับเรา เราจะทำตามใคร? จะทำตามประเพณีวัฒนธรรมหรือจะทำตามเรา?

ถ้าทำตามประเพณีวัฒนธรรม เห็นใหม่ คุณติธรรมดี มคแดง เห็นใหม่ มคมันได้มะม่วง มคมันมีความสามัคคีมาก มคมีความขยันขันแข็งมาก เราเห็นมค เราเอามาเป็นตัวอย่างนะ มาสอนเด็กว่าต้องขยันหมั่นเพียรแบบมค แต่มคมันได้พวงมะม่วง มันได้กินมะม่วงใหม่ เราไม่ใช่คนนะ เราเป็นมนุษย์ เรามีปัญญา ทำไมเราไม่ตรวจสอบการประพฤติปฏิบัติของเราล่ะ ว่ามันเป็นความจริงใหม่

ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา เห็นใหม่ ประเพณีวัฒนธรรมก็เหมือนมคนั่นนะ มันสามัคคีกัน มันขยันหมั่นเพียรของมัน มันก็เป็นมค เรื่องของโลกใจ

โลก! โลกคือสิ่งที่ทำแล้วมันมีผลตอบสนองนะ ประเพณีวัฒนธรรมการเสียดละมันจะไม่มีตอบสนองเลย แต่.. แต่ดูมคแดงมันเฝ้าพวงมะม่วงสิ แล้วเราจะเฝ้าพวงมะม่วงหรือเราจะกินมะม่วง เราจะเอามะม่วงมาปอก เราจะกินใหม่

นี่ก็เหมือนกัน เราจะประพฤติปฏิบัติใหม่ เราจะเข้าถึงสังฆธรรมใหม่ นี่โอปนยโก เรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม เรียกร้องสัตว์ก็เรียกร้องความรู้สึกเราใจ เรียกร้องเราเอง มันจะลึกเข้ามาในหัวใจนะ ใจมันจะพัฒนาของมันเข้าไป มันจะเห็นของมันเข้าไป มันจะเข้าใจตัวมันเข้าไป

เห็นไหม “เจองมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด” ธรรมนี้ไง สัจธรรมนี้ไง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้นั้นจะเข้าถึงธรรม ผู้นั้น เห็นไหม

เวลาจิตนะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา แต่ปัจจุบันนี้ใช่ ใช่เพราะอะไร ใช่เพราะเป็นเรา ใช่เพราะมีบุญกุศล มนุษย์สมบัติ เราได้ทำคุณงามความดีมา เราเกิดมนุษย์สมบัติ เราตายไป คนไหนตายไปถ้าจิตนั้นมีคุณงามความดีไปเกิดเป็นเทพ เห็นไหม เทพเข้ามาแล้ว ต้องเช่นบูชากันแล้ว แล้วเราต้องให้เช่นบูชาเราไหม เพราะอะไร?

เพราะเราเกิดเป็นเทพนะ เกิดเป็นเทวดา อินทร์ พรหม สมบัติของเราจะ อาหารที่เป็นทิพย์นะ มันไม่เป็นอาหารที่เขาเช่น ไหว้กันนี้หรือ ไม่มีไถ่อย่างนี้หรือ เทวดาไม่กินไถ่อย่างนี้หรือ เทวดาเขากินอาหารทิพย์ของเขา แต่ด้วยความไม่รู้ของมนุษย์ไง เราต้องเช่น ไหว้ด้วยไถ่ ด้วยวิญญูณ นี่สิ่งนี้ ถ้าเราเป็นได้ เราจะมารอเขาเช่น ไหว้ไหม? ถ้าเราทำคุณงามความดี เราจะรอเขาเช่น ไหว้ไหม? นี่ไง แต่วิญญูณะนะ มันปิดบังตาเรา เราไม่เข้าใจ

ประเพณีนะ ไม่ใช่ว่าใครนะ ให้เห็นนะ เราจะบอกว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม คนก่อนโลกนะ เขาทำกันนะ คนก่อนโลกนะเขาทำแล้วเขาสมานเพื่อโลก ความร่มเย็นเป็นสุขนะ มันเป็นการกตัญญูกตเวที ไม่คิดพลาดนะ ไม่ใช่คิดหรือ แต่เราทำแล้วเราต้องพัฒนา เราต้องทำแล้วพัฒนาให้รู้จักเราด้วย ให้รู้จักพุทธะ ไม่ใช่เราเกิดเป็นเทพเป็นเจ้าต่างๆ เราเกิดเป็นพุทธะ เราเกิดในธรรม “เจองมีธรรมเป็นที่พึ่งเกิด” ถ้ามีธรรมเป็นที่พึ่งแล้วเราจะเข้าใจเรื่องอย่างนี้ไปหมดเลย เราจะเห็นไปหมดเลย

เด็กทำคุณงามความดีเราก็ปรบมือให้เด็ก ว่าเด็กนี้ทำคุณงามความดีมาก ผู้ใหญ่ทำคุณงามความดีก็เออ.. ผู้ใหญ่ทำคุณงามความดีมาก เอ้า.. ผู้เฒ่าผู้แก่ทำคุณงามความดี เห็นไหม มันคนละชั้นนะ เด็กมันว่านอนสอนง่ายมันก็สุดยอดแล้ว ประเพณีวัฒนธรรมสอนให้คนมีแต่ความกตัญญู ให้มีความร่มเย็นเป็นสุขในสังคม มันก็สุดยอดแล้ว แต่เราจะสุด

ยอดแก่นนั้นหรือ มันเป็น โลกียปัญญา เราจะสุขยอดมากกว่านี้ไหม ถ้าเราสุขยอดมากกว่านี้ เราก็ทำให้ดีกว่านี้ขึ้นไป ดีกว่านี้ขึ้นไปเห็นไหม

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา แล้วปัญญาของใคร เราจะไม่ดูถูกเหยียดหยามใครทั้งสิ้น แต่พูดให้เห็นหลักเกณฑ์ว่า สิ่งนั้นดีไหม ถูกต้องไหม ใช่.. ดีและถูกต้อง ถูกต้องของสังคม แล้วดีและถูกต้องของเราที่เราจะเอาตัวเรารอดออกไป

แล้วเราจะเอาตัวรอดออกไป เวลาปฏิบัติไป สิ่งที่เป็นไปจากภายใน สิ่งต่างๆ เห็นไหม ประเพณีวัฒนธรรมไม่ใช่ธรรมะ มันเป็นศาสนธรรม มันเป็นศาสนพิธี พิธีนี้เข้าไป เหมือนหีบห่อบรรจุภัณฑ์ เห็นไหม เขาต้องเอาหีบห่อนั้นบรรจุภัณฑ์สิ่งใดที่ดีๆ มา

ถ้าหีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม โอ้โฮ.. เราจะมีค่ามากเลย ประเพณีที่มันเรียบง่ายที่มันดูแล้วสวยงาม มันจะมีค่ามากเลย แต่เนื้อหาสาระคือหัวใจของเราเนาะ เนื้อหาสาระคือใจเราที่จะได้ผล หีบห่อมันสวยงามแต่สิ่งที่มันบรรจุมานั้นมันจะมีคุณค่าแค่ไหน?

นี่ก็เหมือนกัน หีบห่อคือร่างกายของเรา มันบรรจุจิตใจเรา มา แล้วถ้าจิตใจของเรา มันประเสริฐขึ้นมา คุณก็ หีบห่อเราเหมือนกันหมดเลย ร่างกายมนุษย์เหมือนกันหมดเลย แต่หัวใจต่างกันไหม หัวใจเหมือนกันไหม ความคิดลึกลับนั้นหนาบางต่างกันไหม พัฒนาตรงนี้นะ

“จงมีธรรมเป็นที่พึ่งเถิด” ธรรมะของเราไง ในศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันจะมาสถิตในใจของเรา ใจเราจะสัมผัส ใจเราจะเป็นเห็นไหม

มองจากข้างนอก มองโลกเขาทำกัน เขาทำสถิติไป การรถไฟของเมืองจีนต้องขนย้ายคน ๑๘๐ ล้านคนกลับไปไหว้บรรพบุรุษ ๑๘๐ ล้านคนมันมากกว่าเมืองไทยก็เท่า ต้องขนย้ายให้หมดภายในเวลาของเขา แล้วพอเวลาเสร็จแล้ว เขาก็ต้องขนย้ายกลับอีก ๑๘๐ ล้านคน มากกว่าเมืองไทย ๒-๓ เท่า ขนไปขนมาเพราะความเชื่อ ความเชื่อความศรัทธา

ของเขา เห็นไหม แต่มันเป็นสิ่งที่คนมีหลักมีเกณฑ์นะ ไม่ใช่เราเกิดมาแล้วไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ ไม่มีหลักใจเลย ว้าว

นี่มีพ่มีแม่ คิดถึงกตัญญู เรายังมีหลักใจ แต่ของเรามีหลักใจแล้ว เห็นไหม แต่หลักใจถ้าเรามีธรรมเป็นที่พึ่ง เราจะมีหลักใจดีกว่านี้ เอวัง